

7. Лісова Л. Боєць Тарас Шевченко: «Весь наш біль, кров, піт колись стануть сторінками історії...» *Голос України*. 2023. 9 березня.

8. Путін назвав реальні цілі війни в Україні. *Офіс Президента. ASPI news*. 2022. 22 листопада.

9. РІА «Новости». 5.04.2022.

10. Сміян Н. Законотворчість в умовах воєнного стану. *Голос України*. 2023. 23 лютого.

11. Чорна С. 30 війн із залятим сусідом. *Голос України*. 2023. 15 березня.

12. Щербак А. Концепція контпропаганди. *ZNUa*: 06.07.2022.

УДК 355.257.7:341.3(477)«2022/2023»

**Олександр ПОТИЛЬЧАК,
Микола ВИГОВСЬКИЙ**
(м. Київ)

Система військового полону в Україні (2022-2023 роки): нормативно-правове забезпечення

На основі ратифікованих Україною документів міжнародного гуманітарного права з питань військовополонених та відповідного національного законодавства проаналізовано процес інституційного становлення та нормативно-правового забезпечення на початку повномасштабного збройного вторгнення РФ створення та діяльності органів та установ системи військового полону.

Наголошується, що створена в Україні у березні-квітні 2022 р. система органів та установ військового полону повністю відповідає «духу та букві» міжнародного гуманітарного права. За чинним українським законодавством сфера військового полону хоча й віднесена до компетенції органів юстиції проте відділена від її пенітенціарної складової. Це кардинально відрізняє сучасну українську систему роботи з військовополоненими від радянського військового полону періоду Другої світової війни та повоєнного часу.

Ключові слова: військовополонені, дільниці утримання, Женевська конвенція 1949 року, Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, табори, Національне інформаційне бюро, нормативно-правове забезпечення.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року тисячі військовослужбовців обох сторін опинилися в полоні. Відкрита збройна агресія актуалізувала проблему військовополонених, змінивши її акценти з площини формальних міжнародно-правових зобов'язань сторін в область конкретної державної політики.

Держава Україна, як правонаступниця Української РСР, визнала ратифікацію та приєдналася до Женевської конвенції (1949) «Про поводження з військовополоненими» [27, ст. 114] та її Додаткових Протоколів (1977) [14]. Понад це, спеціальним законом від 8 лютого 2006 р. Верховною радою України були зняті

усі застереження до окремих статей конвенції, зроблені УРСР ще під час її ратифікації 8 грудня 1954 р. [11, ст.198].

Від 2002 р. в Україні завдання з організації збору, супроводження та охорони військовополонених у період війни чи дії воєнного стану поклалися на Військову службу правопорядку. Відтак, закон покликаний урегулювати питання «[...] зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, забезпечення конституційних прав військовослужбовців [...]» у певній своїй частині поширювався також і на військовополонених армії ворога [5, ст. 225]. Це відповідало одному з основних принципів міжнародного гуманітарного права в частині військового полону: поведження держави-супротивника з полоненим нею ворогом має відповідати гуманітарним стандартам забезпечення власних військовослужбовців.

Проте жодної конкретної підзаконної нормативної бази для регулювання окремих питань режиму військового полону, навіть після анексії українського Криму та окупації Російською Федерацією окремих районів Донецької та Луганської областей, розроблено не було. Як результат, на початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. готового нормативного пакету для регулювання питань охорони, розміщення, утримання та забезпечення військовополонених Україна не мала. Відтак, майбутнє російських військовослужбовців, які опинились в українському полоні в перші дні й тижні від початку широкомасштабного вторгнення, виглядало невизначеним. Дійшло навіть до відверто популістських заяв з боку чільних посадовців. Наприклад, перший заступник міністра внутрішніх справ Євгеній Єнін 8 березня 2022 р. публічно заявив: «[...] Ми будемо використовувати всі ті можливості, які дають нам у цьому плані Женевські конвенції. Тобто використання праці тощо. Всі ці люди згодом будуть працювати на відновлення економіки України [...]» [24].

Терористичний характер війни з боку росіян, вбивства та катування українських бранців і численні жертви серед цивільних сприяли поширенню в публічному просторі України відплатних настроїв і закликів жорсткого ставлення до російських військовополонених. Про серйозність наслідків порушення Україною вимог Женевської конвенції у ставленні до військовополонених армії ворога свідчить, зокрема, й публічне звернення тодішнього радника Офісу Президента України Олексія Арестовича від 6 березня 2022 р. Тоді чиновник прямо вимагав від українців «не бити й не принижувати полонених – з етичних, юридичних і політичних міркувань», мовляв, «негуманне поведження з полоненими обов'язково вплине на готовність Заходу надавати допомогу Україні» [26].

Перші росіяни опинилися в українському полоні вже в день вторгнення. Це були двоє військовослужбовців зі складу ямпільського мотострілецького полку, яких взяли в полон військовослужбовці 93 ОМБр [16]. За офіційними даними в перші дні активного військового протистояння в український полон потрапило близько 200 російських військових [26]. Станом на 19 березня 2022 р. в українському полоні перебувало 562 російських військовослужбовця [19], а на початку квітня – вже 600 осіб [2]. Ще 6 березня 2022 р. О. Арестович заявив, що у зв'язку з тим, що внаслідок бойових дій у полон потрапляють сотні

військовослужбовців російської армії, Україна буде змушена створювати для них повноцінні табори [25].

Створення системи органів та установ військового полону в Україні започаткував спільний наказ міністрів оборони та юстиції Олексія Резнікова і Дениса Малюски від 10 березня 2022 р. № 85/1117/5 «Про тимчасові заходи з розміщення та тримання військовополонених». Згідно цього міжвідомчого нормативного припису в Україні створювались два типи установ для розміщення, утримання й охорони військовополонених – табори та дільниці з тримання. Перші утворили шляхом перепрофілювання окремих закладів Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України. Другі являли собою окремі ізольовані структурні підрозділи тих самих установ ДКВС. Контингент військовополонених до таборів і дільниць передавався Військовою службою правопорядку в Збройних Силах України (ВСП ЗСУ) на підставі письмових рапортів і поіменних списків.

Проведення первинної реєстрації військовополонених та охорона дільниць їх тримання в установах ДКВС цим же наказом покладалася на військовослужбовців ЗСУ. Збір і конвоювання військовополонених до таборів і дільниць з тримання в установах ДКВС України мала забезпечувати ВСП ЗСУ. Всі гуманітарні потреби бранців, зокрема їх медичне обслуговування та харчування, мали здійснюватися за рахунок видатків Державного бюджету України передбачених для Міністерства юстиції України, з подальшим відшкодуванням Міністерством оборони України. Практично в кожному пункті цього наказу йшлося про необхідність дотримання норм міжнародного гуманітарного права та вимог національного законодавства у ставленні до військовополонених [18].

Реалізуючи свої міжнародно-правові зобов'язання за Женевською конвенцією «Про поводження з військовополоненими» (1949) Україна 17 березня 2022 р. оголосила про створення Національного інформаційного бюро, як органу комунікації з питань утримуваних в Україні військовополонених. Функції Бюро було покладено на державне підприємство «Український національний центр розбудови миру», що належить до сфери управління Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій [3].

Ситуація з військовополоненими вимагала термінових дій, передусім нормотворчого характеру. Потрібно було в найкоротші терміни розробити та ввести в дію нормативно-правові акти з питань поводження з військовополоненими, а також внести зміни до низки чинних законів України. Маючи на меті реалізацію цих завдань Кабінет Міністрів України постановою № 257 від 11 березня 2022 р. створив тимчасовий міжвідомчий допоміжний орган – Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими. До його складу увійшли 16 посадовців, які представляли профільні урядові відомства та президентську вертикаль влади. Очолила координаційний штаб віце-прем'єр-міністр України – Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Верещук. До складу штабу також увійшли: радник Офісу Президента України, два представники Міністерства реінтеграції тимчасово окупованих територій, по одному представнику від міністерств юстиції, економіки, оборони, внутрішніх справ, закордонних справ, охорони здоров'я, а також представники Національної поліції, Державної прикордонної служби, Національної гвардії,

Збройних Сил України, Служби безпеки України та Апарату Ради Національної безпеки та оборони України [21, ст. 1339].

На Координаційний штаб урядом покладалися завдання: «сприяння заходам, спрямованим на забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань України щодо поводження з військовополоненими; сприяння координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, військових формувань, правоохоронних органів та громадських об'єднань з питань поводження з військовополоненими; визначення шляхів і способів вирішення проблемних питань щодо поводження з військовополоненими» [21, ст. 1339]. Члени Координаційного штабу брали участь у розгляді та розробленні проєктів нормативно-правових актів з питань поводження з військовополоненими, визначали органи, відповідальні за формування зведеної бази військовополонених, організацію їх конвоювання та місць утримання. Важливими функціями Координаційного штабу бачилися сприяння дотриманню норм міжнародного гуманітарного права під час допитів полонених військовослужбовців армії ворога, а також внесення пропозицій щодо обміну військовополоненими [21, ст. 1339].

Результатом роботи Координаційного штабу стала підготовка законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період», який 24 березня 2022 р. був проголосований у Верховній Раді, а 1 квітня 2022 р. набрав чинності [1].

Цим законом положення щодо правового статусу, поводження та утримання військовополонених в особливий період включалися до цілого ряду чинних законів України [9]. Зокрема, статтю 11 Кримінально-виконавчого кодексу України (2004) доповнили положеннями, що дозволяли, за умови забезпечення ізоляції від засуджених, створювати у виправних колоніях сектори для тримання осіб узятих під варту, а під час дії воєнного стану утримувати бранців у дільницях для тримання військовополонених, утворених у виправних колоніях [17]. Стаття 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (1993) була доповнена нормою, яка санкціонувала тимчасове перебування військовополонених у дільницях для їх утримання, створених на період воєнного стану в слідчих ізоляторах ДКВС [12]. Статтю 1 Закону України «Про Збройні Сили України» (1992) доповнили положенням, згідно з яким з'єднання, військові частини і підрозділи ЗСУ могли залучатися до здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період [7]. Закон України «Про оборону України» (2000) також було доповнено положеннями, що визначали повноваження Кабінету Міністрів України встановлювати порядок тримання військовополонених в особливий період і визначати державне підприємство, на яке покладаються функції Національного інформаційного бюро для збирання, аналізу та обміну інформацією про військовополонених, ведення їх централізованого обліку [8]. Зміни перетерпів і Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» (2002). Зокрема, його 3-тя стаття була доповнена положенням про покладання на ВСП ЗСУ додаткових повноважень щодо організації збору, супроводження та охорони військовополонених з місць, де вони утримуються після взяття їх в полон,

до таборів для тримання військовополонених або дільниць для тримання військовополонених [6]. Зміни торкнулися й положень Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (2005) в частині суб'єктів охорони та переміщення військовополонених, захоплених внаслідок ведення бойових [10]. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (2015) було доповнено новою статтею 151, що визначила повноваження Кабінету Міністрів України у царині формування та реалізації державної політики з питань утримання військовополонених, зокрема утворення таборів, визначення порядку тримання військовополонених і затвердження відповідного положення [13].

Вирішальним кроком у створенні в Україні нормативно-правової бази тримання військовополонених згідно з нормами міжнародного права стало схвалення урядом відповідного профільного підзаконного акту. 5 квітня 2022 р. Кабінет Міністрів України постановою № 413 затвердив «Порядок тримання військовополонених» [22]. Згідно постанови утримання військовополонених мало фінансуватися коштом резервного фонду державного бюджету. Міністерство юстиції зобов'язувалось визначити та перепрофілювати установи виконання покарань ДКВС під табори для тримання військовополонених, утворити окремі дільниці для тримання військовополонених в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, організувати розміщення, тримання, охорону та медичне забезпечення військовополонених у місцях їх утримання. Дот компетенції Міністерства закордонних справ України належала організація зовнішніх зносин з іноземними державами та міжнародними організаціями стосовно тримання та повернення військовополонених. Координацію заходів з перевезення військовополонених, надання їм послуг поштового зв'язку забезпечувало Міністерство інфраструктури. Це ж міністерство, разом із Міноборони України та за погодженням з Міністерством юстиції організовували супроводження військовополонених до таборів і дільниць для тримання військовополонених. Протягом тижня з дня отримання інформації про прибуття військовополонених до таборів та дільниць їх тримання органи Міністерства внутрішніх справ мали організувати фотографування, дактилоскопічний облік та облік генетичних ознак бранців [22].

Базовим правовим документом України, що встановлює загальні вимоги утримання військовополонених відповідно до норм міжнародного права у період війни та частково у відбудовний період після закінчення воєнних дій, є «Правила тримання військовополонених». Текст цього документу цілком і повністю ґрунтується на положеннях чинної Женевської конвенції та передбачає гуманне ставлення до військовополонених, недопущення стосовно них насильства, репресій, жорстокого поводження і тортур, образливого та принизливого ставлення, залякування та цікавості публіки, засудження без судового рішення, повагу до їх особи та честі. У 14-ти розділах «Правил...» викладено: загальні засади тримання військовополонених, створення та функціонування таборів; порядок приймання контингенту до таборів та дільниць утримання; забезпечення участі військовополонених у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях і судовому розгляді; організація, норми та стандарти харчування, матеріально-побутового та медичного забезпечення бранців; умови залучення

військовополонених до праці; релігійні, інтелектуальні та інші особисті права полонених військовослужбовців ворожої армії; застосування щодо них дисциплінарних стягнень; фінансове забезпечення військовополонених; порядок листування, отримання посилок і надання права на телефонні розмови; організація поховання, репатріації, госпіталізації в нейтральні країни та звільнення військовополонених; особливості функціонування діляниць для тримання військовополонених [20].

У другій половині травня 2022 р. в структурі Координаційного штабу відбулися зміни пов'язані з посиленням неопублічної складової в його діяльності. Йшлося про рішення влади активізувати напрямок обмінів військовополоненими аби прискорити повернення українських бранців з російського полону. У зв'язку з цим, 28 травня 2022 р. Кабінет Міністрів України постановою № 633 змінив порядок формування керівного складу Координаційного штабу, передавши функції керівництва структурою Головному управлінню розвідки Міністерства оборони України [23]. Як наслідок, 31 травня 2022 року керівником штабу КМУ призначив начальника ГУР МО України Кирила Буданова [4].

Прийняття та введення у дію Закону України від 24 березня 2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період» та постанови Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених» означало, що трохи більше ніж за місяць від початку повномасштабного збройного вторгнення РФ в Україні було закладено основи національного законодавства з питань військового полону.

Українське законодавство у цій царині є сучасним і повністю відповідає «духу та букві» міжнародного гуманітарного права. За чинним українським законодавством сфера військового полону хоча й віднесена до компетенції органів юстиції проте відділена від її пенітенціарної складової. Це принципове рішення показує, що держава Україна здійснює заходи з концентрації та утримання військовополонених армії ворога не з метою покарання останніх за участь в агресивній війні, а лише з метою недопущення подальшої участі цих комбатантів у бойових діях. І лише в питаннях конвоювання, реєстрації та обліку полоненими опікуються військові та органи внутрішніх справ. Це кардинально відрізняє сучасну українську систему роботи з військовополоненими від радянського військового полону періоду Другої світової війни та повоєнного часу.

Список використаних джерел та літератури

1. В Україні набув чинності Закон щодо правового статусу військовополонених. 4 квітня 2022 р. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3448436-v-ukraini-nabuv-cinnosti-zakon-sodo-pravovogo-statusu-vijskovopoloneni.html> (останнє звернення: 04.05. 2023)

2. В Україні у полоні близько 600 російських військових – Верещук. 4 квітня 2022 р. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3448492-v-ukraini-u-poloni-blizko-600-r-osijskih-vijskovih-veresuk.html> (останнє звернення: 03.05. 2023)

3. В Україні створено Національне інформаційне бюро з питань військовополонених. 17 березня 2022 р. АрміяINFORM. Інформаційне агентство Міністерства оборони України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2022/03/17/v-ukrayini-stvoreno-nacjonalne-informacziyne-byuro-z-putan-vijskovopolonenyh/> (останнє звернення: 03.05. 2023)

4. Головою Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими призначено начальника ГУР МО України. 31 травня 2022 р. Головне управління розвідки Міністерства оборони України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gur.gov.ua/content/holovoju-koordinatsiinoho-shtabu-z-putan-povodzhennia-z-vijskovopolonenymu-pryznacheno-nachalnyka-hur-mo-ukrainy.html> (останнє звернення: 04.05. 2023)

5. Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», 7 березня 2002 року. № 3099-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 32. Ст. 225.

6. Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України». № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

7. Закон України «Про Збройні Сили України». № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

8. Закон України «Про оборону України». № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період». *Голос України*. 2022. 31 березня. № 72.

10. Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України». № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

11. Закон України «Про зняття застережень України до Женевських конвенцій про захист жертв війни», 12 серпня 1949 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 22. Ст. 198.

12. Закон України «Про попереднє ув'язнення». № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

13. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

14. Зібрання чинних міжнародних договорів України: Офіційне видання. Т. 1: 1990-1991 рр. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 456 с.

15. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. Верховна Рада України. Офіційний сайт: Законодавство України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (останнє звернення: 03.05. 2023)

16. Касіян Віра. Генштаб оприлюднив інформацію про перших російських полонених (оновлено). 24 лютого 2022 р. LB.ua. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://lb.ua/society/2022/02/24/506646_genshtab_oprilyudniv_informatsiyu_pro.html (останнє звернення: 03.05. 2023)

17. Кримінально-виконавчий кодекс України. № 2158-IX від 24.03.2022. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (останнє звернення: 05.05. 2023)

18. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства юстиції України від 10.03.2022 р. № 85/1117/5 «Про тимчасові заходи з розміщення та тримання військовополонених». LIGA360 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/RE37659?an=1> (останнє звернення: 03.05. 2023)

19. Обмін полоненими: скільки військових та цивільних вдалося повернути Україні з 24 лютого. 7 лютого 2023 р. Слово і Діло: Аналітичний портал. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/07/infografika/suspilstvo/obmin-polonenymu-skilky-vijskovykh-ta-cyvilnykh-vdalosya-povernuty-ukrayini-24-lyutoho> (останнє звернення: 04.05. 2023)

20. Порядок тримання військовополонених. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413. Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text> (останнє звернення: 04.05. 2023)

21. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 257. Про утворення Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25, ст. 1339 (останнє звернення: 04.05. 2023)

22. Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 р. № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених». Урядовий портал. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-poryadku-trimannya-vijskovopoloneni-413>

23. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 травня 2022 р. № 633 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 257». Верховна Рада України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/633-2022-%D0%BF#Text> (останнє звернення: 04.05. 2023)

24. Російські полонені працюватимуть на відновлення економіки України – Єнін. 8 березня 2022 р. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3424005-rosijski-poloneni-pracuvatimut-na-vidnovlenna-ekonomiki-ukraini-enin.html> (останнє звернення: 04.05. 2023)

25. Смірнов Дмитро. В Україні створено табори для військовополонених. 19 березня 2022 р. Ліга. Новини. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://news.liga.net/ua/politics/news/v-ukraine-sozdany-lagerya-dlya-voennoplennyh> (останнє звернення: 03.05. 2023)

26. Стасюк Ірина. Для полонених росіян в Україні створюють табори за нормами міжнародного права. 6 березня 2022 р. Хмарочос. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://hmarochos.kiev.ua/2022/03/06/dlya-rosijskyh-polonenyh-v-ukrayini-stvoryat-tabory-za-normamy-mizhnarodnoho-prava/> (останнє звернення: 03.05. 2023)

27. Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни». *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1954. № 5. Ст. 114.

28. Україна та росія провели перший повноцінний обмін військовополоненими – деталі. 24 березня 2022 р. Слово і Діло. Аналітичний портал. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/24/novyna/bezpeka/ukrayina-ta-rosiya-provely-pershuj-rovnozinnuj-obmin-vijskovopolonenymu-detali> (останнє звернення: 04.05. 2023)
